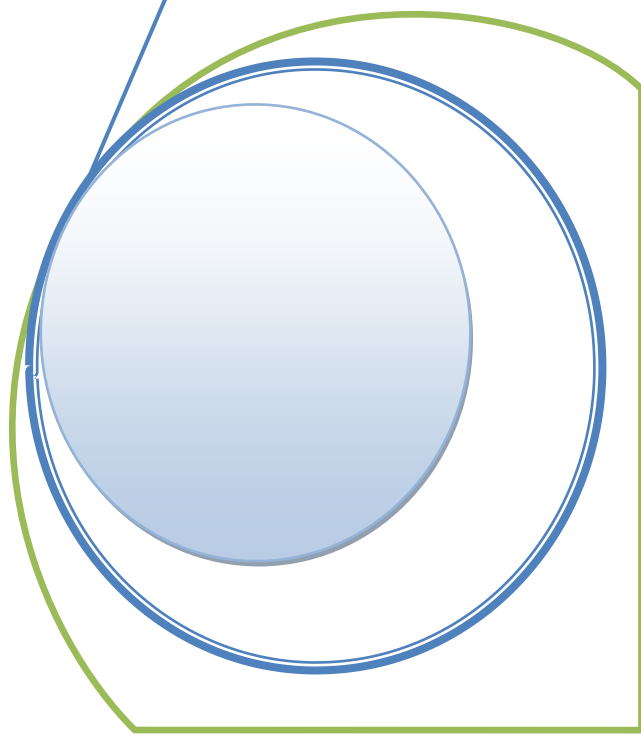
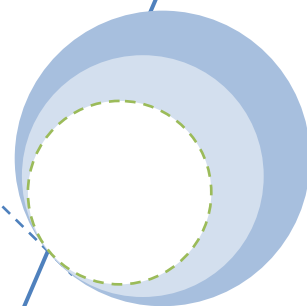
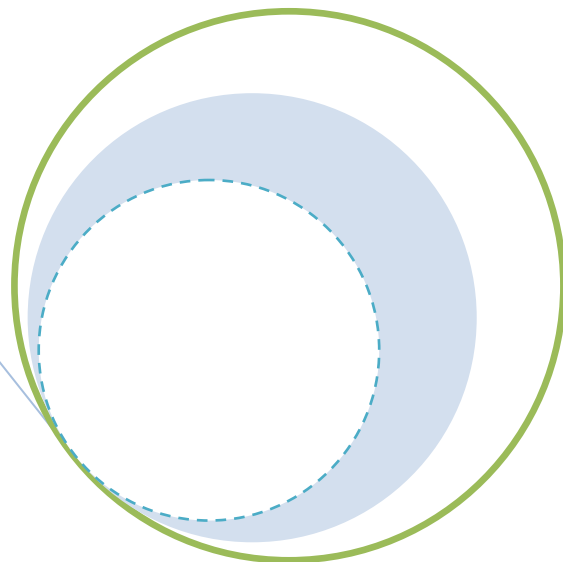

**Πάντειον Πανεπιστήμιο
Κοινωνικών και Πολιτικών
Σπουδών**

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ**

**Συλλογή Άρθρων για το
Περιβάλλον και την Ανάπτυξη**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α]Άρθρα	
<u>·Κλιματική Αλλαγή</u>	
1. Η Διεθνής Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στη Ντόχα για την Κλιματική Αλλαγή (COP 18)	Σελ. 4
2. Κλιματική αλλαγή και ανθρώπινη μετανάστευση	Σελ. 6
3. Αυτόχθονες πληθυσμοί και κλιματική αλλαγή	Σελ. 8
4. Η Συνδιάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή στη Βαρσοβία (COP 19/CMP 9)	Σελ. 10
5. Μια κριτική αξιολόγηση της 19 ^{ης} Συνόδου των Μερών της Βαρσοβίας	Σελ. 12
6. Climate change and urbanization: cities as drivers for global action on climate change	Σελ. 14
<u>Περιβαλλοντική Πολιτική</u>	
1. Απόλυτη προτεραιότητα η απόκτηση ταυτότητας για το ελληνικό πράσινο κίνημα	Σελ. 16
2. Η 11 ^η Συνδιάσκεψη των Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα (COP11)	Σελ. 18
3. Συνεργασία και συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων σε ένα αναβαθμισμένο UNEP	Σελ. 20
4. Το νερό είναι θεμελιώδες στοιχείο της ζωής: Η Σύνοδος Κορυφής για το Νερό στη Βουδαπέστη	Σελ. 22
5. Το Σχέδιο Κανονισμού της ΕΕ σε σχέση με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους, αλλά και την κατανομή των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους εντός της Ένωσης: Ένα θετικό βήμα για τη Βιοποικιλότητα;	Σελ. 24

6. Το νέο Σχέδιο Δράσης για την προστασία της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα: ο δρόμος προς μια νέα στρατηγική	Σελ. 26
<u>•Πράσινη Οικονομία</u>	
1. Προστασία των υδάτων και Κοινή Γεωργική Πολιτική	Σελ. 28
2. Η Προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Η Περίπτωση της Μεσογείου	Σελ. 30
3. Η οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της αλιείας	Σελ. 32
4. Μέθοδος “Καλλίδενδρον”: βιοτεχνολογικό επιστημονικό εργαλείο για την αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου	Σελ. 34
5. Ενεργειακή Πενία και Ενεργειακή Ευπάθεια στην Ελλάδα	Σελ. 36
6. Η φύση, μια αποθήκη από αναλώσιμες πρώτες ύλες...	Σελ. 38
Β)Κατάλογος Αρθρογράφων	Σελ. 40
Γ)Στοιχεία Επικοινωνίας ΕΚεΠΕΚ	Σελ. 41

·Κλιματική Αλλαγή

1. Η Διεθνής Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στη Ντόχα για την Κλιματική Αλλαγή (COP 18)

Η 18^η Συνδιάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών στη Σύμβαση-Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή (COP 18), καθώς και η 8^η Σύνοδος των κρατών τα οποία έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Κιότο (MOP 8) πραγματοποιήθηκαν από κοινού στην Ντόχα του Κατάρ από 26 Νοεμβρίου έως 8 Δεκεμβρίου 2012. Οι διεθνείς συνομιλίες επικεντρώθηκαν στην εξέλιξη και συγκεκριμενοποίηση του διεθνούς θεσμικού καθεστώτος για την κλιματική αλλαγή μετά το 2012, κινούμενες πάνω στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες των τελευταίων 5 χρόνων.

Μετά από 2 εβδομάδες διαπραγματεύσεων, τα κράτη υιοθέτησαν ένα πακέτο αποφάσεων, («Doha Climate Gateway»), μέσα στο οποίο περιλαμβάνεται και η απόφαση τροποποίησης διατάξεων του Πρωτοκόλλου του Κιότο με σκοπό τη θέση σε ισχύ μιας 2^{ης} περιόδου δέσμευσης (2013-2020). Επιπλέον, στο πλαίσιο της στρατηγικής για την προσαρμογή, πραγματοποιήθηκε ένα σημαντικό βήμα που αφορά στα αναπτυσσόμενα κράτη. Για πρώτη φορά, συμφωνήθηκε η θέσπιση ενός μηχανισμού για την «απώλεια και τη ζημία» σκοπός του οποίου θα είναι η καταγραφή των ζημιών που προκαλούνται από τις αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και παράλληλα, θα αποζημιώνει τις πιο ευάλωτες αναπτυσσόμενες χώρες.

Η διεθνής κλιματική πολιτική διανύει ένα πολύ δύσκολο δρόμο και έχει χαθεί ήδη πολύτιμος χρόνος για την αντιμετώπιση του παγκόσμιου προβλήματος της κλιματικής αλλαγής. Ερωτήματα γεννώνται σχετικά με το κατά πόσο το Πρωτόκολλο του Κιότο θα επιτύχει την αποτροπή της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη πάνω από το «όριο συναγερμού» των 2 βαθμών κελσίου χωρίς τη συμμετοχή των μείζονων ρυπαινόντων του πλανήτη. Όπως όλα δείχνουν, το Πρωτόκολλο, κατά τη δεύτερη περίοδο, θα δεσμεύει 35 βιομηχανικά συμβαλλόμενα κράτη (όπως Αυστραλία, ΕΕ, Νορβηγία) στα οποία αναλογεί μόλις το

15% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Αντίθετα, η Ρωσία, η Ιαπωνία, η Νέα Ζηλανδία έχουν αρνηθεί να συμμετάσχουν σε οποιαδήποτε προσπάθεια συνέχισης του Πρωτοκόλλου, αποδυναμώνοντας με αυτό τον τρόπο ακόμα περισσότερο την περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα του καθεστώτος.

Εριφύλη Πασπάτη

2. Κλιματική αλλαγή και ανθρώπινη μετανάστευση

Στις αρχές του 1990 το IPCC είχε αναφέρει ότι η σημαντικότερη επίδραση της κλιματικής αλλαγής θα είναι πιθανότατα η ανθρώπινη μετανάστευση. Σήμερα, η ταχύρρυθμη αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού σε συνδυασμό με την υπερεκμετάλλευση των περιορισμένων φυσικών πόρων του πλανήτη οδηγεί σε σταδιακή περιβαλλοντική υποβάθμιση. Παράλληλα, κλιμακώνονται οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα της γης, γεγονός που προκαλεί αύξηση στη μέση θερμοκρασία και μεταβολές στα κλιματολογικά πρότυπα, σε παγκόσμιο επίπεδο. Έως σήμερα, δεν έχει επιτευχθεί καμία δεσμευτική συμφωνία για τη μείωση των εκπομπών από τα κράτη που αποτελούν τους κυριότερους παραγωγούς ρύπων, ενώ η πρόσφατη επέκταση της ισχύος του Πρωτοκόλλου του Κιότο δεν εγγυάται ουσιαστική δράση.

Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας δεν είναι πλέον ακαδημαϊκή θεώρηση αλλά πραγματικότητα, η οποία αναμένεται να διαμορφώσει μία μεγάλη πρόκληση για τις κυβερνήσεις και τις κοινωνίες, προκαλώντας πρωτοφανή κύματα πληθυσμιακών μετατοπίσεων και συγκρούσεις. Τα υφιστάμενα μοντέλα ανάπτυξης δεν είναι σε θέση να παρέχουν προτάσεις για την αντιμετώπιση του επερχόμενου αυτού κινδύνου. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση των μικρών νησιωτικών κρατών (SIDS), τα οποία τίθενται αντιμέτωπα με κύματα παλίρροιας (rising tides), κατάρρευση οικοσυστημάτων και ακραία καιρικά φαινόμενα μεγαλύτερης συχνότητας και έντασης, δίχως να κατέχουν τους οικονομικούς και τεχνικούς πόρους, ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν επαρκώς στην κλιματική αλλαγή και κατά συνέπεια, στην άνοδο της στάθμης της θάλασσας.

Η διεθνής κλιματική πολιτική πρέπει να θεωρεί τη μετανάστευση ως ένα εργαλείο του πυλώνα της προσαρμογής και όχι ως αδυναμία προσαρμογής ή απειλή για το διεθνές σύστημα, ενώ η διεθνής κοινότητα οφείλει να αντιληφθεί πως η υπερθέρμανση του πλανήτη και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας συνιστούν κάτι περισσότερο από περιβαλλοντικά προβλήματα. Η συλλογική ασφάλεια και τα συλλογικά ανθρώπινα δικαιώματα της τρίτης γενιάς πλήττονται άμεσα από αυτά

και η λύση πρέπει να αναζητηθεί με γνώμονα τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της διεθνούς ασφάλειας και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο πλαίσιο μιας βιώσιμης, ανθρωποκεντρικής ανάπτυξης.

Πέτρος Θεοδώρου

3. Αυτόχθονες πληθυσμοί και κλιματική αλλαγή

Οι αυτόχθονες πληθυσμοί είναι λαοί, οι οποίοι διαβιούν ως επί το πλείστον σε απομακρυσμένες περιοχές όπως τα μικρά νησιωτικά κράτη και ο Αρκτικός Κύκλος. Διακρίνονται από ένα αριθμό χαρακτηριστικών που τους καθιστά μοναδικούς όπως-μεταξύ άλλων-η σύνδεση τους με τον πολιτισμό και τη γη τους, ο παρθένος τρόπος ζωής τους, η γλώσσα, τα ήθη και έθιμα τους.

Οι περιοχές όπου ζουν οι πληθυσμοί αυτοί είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της. Το παράδοξο έγκειται στο γεγονός ότι ενώ οι ίδιοι εφαρμόζουν τους πλέον βιώσιμους τρόπους ζωής καλούνται να αντιμετωπίσουν πρώτοι τις επιπτώσεις ενός φαινομένου στο οποίο ελάχιστα έχουν συνεισφέρει και το οποίο απειλεί την ίδια τους την ύπαρξη. Οι ελλειπείς τους επιστημονικές γνώσεις, η περιορισμένη οικονομική και τεχνική τους δυνατότητα, η έντονη ευπάθεια των φυσικών τους οικοσυστημάτων, από τα οποία εξαρτάται η καθημερινότητα τους και η ανεπαρκής εφαρμογή των δικαιωμάτων τους-δεδομένου ότι στερούνται του στάτους κράτους και παρά την παραγωγή κειμένων όπως η πρόσφατη Διακήρυξη των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Αυτόχθόνων(2007)-είναι μερικές μόνο από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σε αυτή τη μάχη.

Το βασικότερο όπλο τους αποτελεί η παραδοσιακή τους γνώση που απορρέει από τα εκατοντάδες χρόνια παρατήρησης της φύσης. Πρόκειται για ένα είδος γνώσης που σήμερα οι επιστήμονες προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν στην προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Μέσα από αυτή τη γνώση έχουν καταφέρει να προσαρμόσουν τη ζωή τους στις εκάστοτε αλλαγές και να επιβιώσουν ανά τους αιώνες. Η προσαρμογή φαίνεται να είναι η διαδικασία που πρέπει να εφαρμόσουν και τώρα. Ωστόσο, παρά την πρόδηλη χρησιμότητα της, η παραδοσιακή γνώση φαίνεται πως πλέον δεν επαρκεί λόγω του μεγέθους αλλά και της ταχύτητας των αλλαγών.

Η συνδρομή της επιστημονικής γνώσης, η χορήγηση υλικοτεχνικής βοήθειας αλλά και η απόδοση μεγαλύτερης και ουσιαστικότερης προσοχής στα δικαιώματα

και τις διεκδικήσεις τους από τη διεθνή κοινότητα είναι απαραίτητα. Με δεδομένο ότι οι πληθυσμοί αυτοί και οι περιοχές τους αποτελούν ένα βαρόμετρο για όλο τον πλανήτη στο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής θα ήταν σώφρον να βοηθηθούν στην αντιμετώπιση της και να εξεταστούν ως παραδείγματα. Εκτός λοιπόν από ηθικοί, πρακτικοί λόγοι επιβάλλουν την ανάπτυξη της προσαρμοστικής ικανότητας τους, καθώς πέρα από τους ίδιους, για μία πλειάδα λόγων, σε δεύτερο επίπεδο κάτι τέτοιο θα αποτελούσε ωφέλεια για ολόκληρο τον πλανήτη.

Μιχαέλα Περράκη

4. Η Συνδιάσκεψη για την Κλιματική Αλλαγή στη Βαρσοβία (COP 19/CMP 9)

Τις τελευταίες μέρες, η διεθνής επιστημονική και πολιτική κοινότητα έχει στραμμένο το ενδιαφέρον της στην πρωτεύουσα της Πολωνίας όπου πραγματοποιείται η 19η Συνδιάσκεψη των κρατών-μερών της Σύμβασης-Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή από κοινού με την 9η Συνδιάσκεψη των κρατών-μερών του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Σκοπός της Συνόδου είναι η εξέλιξη των διαπραγματευτικών συνομιλιών οι οποίες λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο των συμφωνηθέντων της Συνδιάσκεψης του Ντέρμπαν (2011) και οι οποίες έχουν ως στόχο την υιοθέτηση μιας νέας παγκόσμιας συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή το 2015 και την εφαρμογή της μέχρι το 2020.

Τα συμβαλλόμενα μέρη του διεθνούς καθεστώτος για την κλιματική αλλαγή καλούνται να λάβουν κρίσιμες αποφάσεις ούτως ώστε να καταλήξουν ως προς τη συγκεκριμενοποίηση του καθεστώτος που θα ισχύει μετά το 2020. Για πρώτη φορά, μείζονες ρυπαίνοντες της ατμόσφαιρας με αέρια του θερμοκηπίου, όπως ΕΕ, Κίνα, ΗΠΑ, Ινδία, Βραζιλία, Ρωσία, καλούνται να συμμετάσχουν στο νέο κανονιστικό πλαίσιο, μέσα από την υιοθέτηση διαφοροποιημένων δεσμεύσεων. Παρ' όλα αυτά, τα αντικρουόμενα συμφέροντα ανάμεσα στην ομάδα των αναπτυσσόμενων κρατών και την ομάδα των ανεπτυγμένων δημιουργούν όλο και περισσότερα προσκόμματα στο δρόμο προς την επίτευξη μιας αποτελεσματικής συμφωνίας, κύρια επιδίωξη της οποίας θα πρέπει να είναι η αποτροπή της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη πάνω από το όριο «συναγερμού» των 2 βαθμών κελσίου.

Κυρίαρχο ζητούμενο στην παρούσα διαπραγματευτική φάση δεν είναι μόνο ο προσδιορισμός του νομικού «μανδύα» της νέας συμφωνίας (Πρωτόκολλο ή άλλο νομικό εργαλείο) αλλά και το περιεχόμενο και η φύση των δεσμεύσεων που θα προκύψουν από αυτή για τα συμβαλλόμενα-μέρη. Το ερώτημα που γεννάται είναι με ποιό τρόπο και μέσα από τί είδους δεσμεύσεις (υποχρεωτικού ή εθελοντικού χαρακτήρα) τα ισχυρά αναπτυσσόμενα κράτη θα δεχθούν να συμμετάσχουν στην παγκόσμια προσπάθεια μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Μείζονες οικονομίες του αναπτυσσόμενου κόσμου, όπως η Κίνα και η Ινδία, αν και δείχνουν περισσότερη διαλλακτικότητα ως προς τη δυνατότητα εποικοδομητικής συμμετοχής τους (meaningful participation) στο καθεστώς σε σχέση με προηγούμενες διαπραγματευτικές φάσεις, προς το παρόν δεν εμφανίζονται διατεθειμένες να αναλάβουν απόλυτου τύπου δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών τους (absolute targets) αντίστοιχες με αυτές των ανεπτυγμένων κρατών, καθώς μία τέτοιου είδους προσέγγιση θα επιδρούσε αρνητικά στην οικονομική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Εν ολίγοις, τα ισχυρά κράτη -και συγχρόνως μείζονες ρυπαίνοντες- καλούνται να συμφωνήσουν πάνω σε μία κοινή πλατφόρμα και να δρομολογήσουν όσο πιο γρήγορα γίνεται τις διαπραγματεύσεις που θα οδηγήσουν στη θέσπιση του νέου καθεστώτος που θα εφαρμόζεται από το 2020. Η δυσκολία, όμως, έγκειται στο κατά πόσο τα συμβαλλόμενα μέρη θα μπορέσουν να καταλήξουν σε ένα νομικό εργαλείο το οποίο, αφενός θα δύναται να εξασφαλίσει την ευρεία συμμετοχή κρατών και δη των ισχυρών αναπτυσσόμενων κρατών στο καθεστώς και αφετέρου θα κρίνεται αποτελεσματικό (effective) ως προς τη μείωση των επικίνδυνων ανθρωπογενών εκπομπών και την επίτευξη της κλιματικής αειφορίας.

Εριφύλη Πασπάτη

5. Μια κριτική αξιολόγηση της 19^{ης} Συνόδου των Μερών της Βαρσοβίας

«ᾤδινεν ὄρος καὶ ἔτεκεν μῦν» . Η γνωστή σε όλους έκφραση περιγράφει επακριβώς το αποτέλεσμα της 19^{ης} Συνόδου των Μερών της Σύμβασης Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική αλλαγή που έλαβε χώρα στη Βαρσοβία στις 11-22 Νοεμβρίου. Μια σύνοδος η οποία σημαδεύτηκε από αρνητικής δημοσιότητας γεγονότα όπως η αποχώρηση των διαπιστευμένων εκπροσώπων των ΜΚΟ, η προσωρινή αποχώρηση των εκπροσώπων των αναπτυσσομένων κρατών και τέλος ο συντονισμός της Συνόδου από τη φιλοξενούσα χώρα. Ο Πρωθυπουργός της Πολωνίας προχώρησε σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης του, αντικαθιστώντας και τον υπουργό Περιβάλλοντος ενώ η Σύνοδος ήταν σε εξέλιξη ενώ παράλληλα η κυβέρνηση φιλοξένησε το λόμπυ των εταιριών του άνθρακα προωθώντας τις θέσεις τους.

Το τελικό αποτέλεσμα της Συνόδου συνοψίζεται στα δύο κείμενα που συμφωνήθηκαν και αντικατοπτρίζουν το πλήρες αδιέξοδο. Το πρώτο κείμενο αφορά τη σύσταση του μηχανισμού απωλειών και ζημιών της Βαρσοβίας (Warsaw International Mechanism for Loss and Damage associated with climate change impacts) ο οποίος θα έχει κυρίως συντονιστικό ρόλο και όχι, τουλάχιστον επί του παρόντος, χρηματοδοτικό. Επίσης, προχώρησε στην υιοθέτηση ενός δεύτερου κειμένου που αφορά την εντατικοποίηση των διαδικασιών της πλατφόρμας του Ντέρμπαν για την αντικατάσταση του Πρωτοκόλλου του Κιότο.

Το ζητούμενο στη COP-19 δεν ήταν η υπογραφή μιας νέας συμφωνίας για το κλίμα. Η υπερ-έκθεση των διαπραγματεύσεων από τα διεθνή μίντια και η καλλιέργεια από πλευράς ΜΚΟ, σε κάθε Σύνοδο, προσδοκιών για μια νομικά δεσμευτική συμφωνία έχουν αποτελεσματώσει τη διαπραγματευτική διαδικασία, η οποία συνεχίζεται στις βάσεις που έχουν τεθεί στη Σύνοδο των Μερών στο Μπαλί της Ινδονησίας το 2007. Ο Μηχανισμός της Βαρσοβίας αποτελεί δέσμευση που είχε αναληφθεί από τη διεθνή κοινότητα στο πλαίσιο του προγράμματος του Κανκούν για την Προσαρμογή και παράλληλα αποτελεί μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για τη

δημιουργία ενός αποδοτικού και ευέλικτου μηχανισμού χρηματοδότησης.

Πάρα ταύτα, η υπονόμηση της διαδικασίας από τον Καναδά, την Αυστραλία, τις ΗΠΑ, την Κίνα και εσχάτως την Ιαπωνία δεν μας αφήνουν πολλές ελπίδες για τη συμφωνία επί τη βάση ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου το 2015. Η οχύρωση πίσω από αντιδραστικές θέσεις που δείχνει ότι δύσκολα θα αλλάξει, μας δείχνει το δρόμο για την υιοθέτηση εθελοντικού τύπου δεσμεύσεων, με την ελπίδα, παράλληλα, να λειτουργήσει ένας αξιόπιστος μηχανισμός καταγραφής των εκπομπών. Τουλάχιστον η διαπραγματευτική διαδικασία είναι σε ισχύ και ακόμη ζωντανή.

Σταύρος Μαυρογένης

6. Climate change and urbanization: cities as drivers for global action on climate change

Climate change is one of the most pressing challenges of the 21st century and urbanization is a defining phenomenon of our time. Understanding the complexity behind the way that the effects of climate change and urbanization converge might not be easy, however, the threat that this convergence poses on quality of life and socioeconomic stability is explicit.

The pace of urbanization today is unprecedented. Currently, nearly half of the world's population live in urban centers and three quarters of the world's population are estimated to live in cities by 2050. Metropolitan areas and megacities are hubs of economic development and innovation. According to the World Bank, nearly 70% of global GDP is generated in cities. At the same time though, the world's 50 largest cities are responsible for the annual emission of 2.6 billion tCO₂e, more than all other countries, apart from the United States and China. Urban enterprises, populations and vehicles are key sources of Green House Gasses (GHG); therefore, understanding the dynamics of urban GHG generation is crucial for policy makers. However, apart from wealth, people, and productivity, global cities also represent concentrations of vulnerability to natural disasters and to long-term changes in climate.

The first transnational city networks aiming to introduce climate change into the local agenda were established during the 1990s. Nowadays, the involvement of global cities in the urban climate agenda keeps growing and their role in climate change governance is acknowledged as crucial. Climate change may be a global environmental problem but it requires action at every level of government. Cities often express the needs of the public more clearly and faster than the senior levels of governments. They experience trends first so they are in a position to respond first and they usually tend to be more realistic compared to higher government levels. City governments are well positioned to foster, coordinate and strengthen communications and partnerships among civil society organizations and other stakeholders in order to enhance their resilience.

As urbanization is escalating, it is widely understood that climate change will have impacts on urban infrastructure, populations and resources both in developed and developing states. Therefore, due to the complexity of its consequences, multilevel governance and synergies seem to be essential. This is underscored by the recent shift of international climate policy debate to the agenda of urban climate politics. As long as the international negotiation process remains stagnated and the international community places hope in an -eagerly anticipated- agreement to the Paris COP, cities have the dynamic potential to boost global action on climate change. Collective action in lower levels of governance, namely synergies of cities, could be a leading driving force of progress, overcoming several chronic barriers within the international climate regime.

Petros Theodorou

·Περιβαλλοντική Πολιτική

1. Απόλυτη προτεραιότητα η απόκτηση ταυτότητας για το ελληνικό πράσινο κίνημα

Το ελληνικό πράσινο κίνημα βρίσκεται στην πιο κρίσιμη καμπή του μετά την από δεκαετίας επαδυνάμωση του. Σε συνθήκες όξυνσης της πολιτικής-κομματικής αντιπαράθεσης εν μέσω βαθιάς κρίσης δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο, αν και η ρευστοποίηση της πολιτικής επιρροής του δεν ήταν εκ των προτέρων δεδομένη.

Οι φετινές διπλές εθνικές εκλογές ακύρωσαν τις ελπίδες των Οικολόγων Πράσινων για εκπροσώπηση τους στην ελληνική Βουλή. Αποτέλεσμα, το ξέσπασμα εσωκομματικής κρίσης εδραιωμένης τόσο στο έδαφος των προσωπικών αντιπαραθέσεων όσο και σε πραγματικές διαφορές ιδεολογικοπολιτικού χαρακτήρα.

Εκπρόσωποι άλλων πράσινων πτυχών του οικολογικού κινήματος έχουν ενταχθεί στα κόμματα της ευρύτερης αριστεράς ή εξακολουθούν να υπάρχουν κοινωνικά απομονωμένοι, μένοντας στο περιθώριο της σημερινής πολιτικής ατζέντας, ακόμα κι αυτής των ίδιων των κομμάτων τους. Κι αυτό, κυρίως, λόγω της μονοπώλησης της πολιτικής αντιπαράθεσης από την περί μνημονίων συζήτηση και την κατά κανόνα φοβική διαχείρισή της συνολικότερα από το πράσινο κίνημα.

Το σημαντικότερο, η αναγκαιότητα προώθησης παραγωγικών προτύπων και πρακτικών οικολογικής προσέγγισης και βιώσιμης ανάπτυξης έχουν περάσει στο περιθώριο του δημόσιου διαλόγου με αφορμή την κρίση, αντί η κρίση να αξιοποιηθεί για την κατίσχυση ενός ριζικά νέου παραγωγικού μοντέλου.

Εντός του πράσινου κινήματος, όμως, υπάρχει και ένα αμιγώς ιδεολογικής υφής ζήτημα. Αυτό συνίσταται στις δύο ριζικά διαφορετικές όψεις του, την ριζοσπαστική πολιτική οικολογική και την πιο φιλελεύθερη και θεσμική/εργαλειακή προσέγγιση.

Η μέχρι τώρα μη απόδραση από τη βαλτώδη κατάσταση του διαιωνιζόμενου πράσινου ιδεολογικού ζητήματος αποτελεί ως ένα βαθμό και αιτία της κατ' ουσίαν προσωποποίησης συχνά - πυκνά «εμφύλιων» διαμαχών στον πολιτικοοικολογικό και περιβαλλοντικό χώρο. Η απόκτηση ειδικότερης πολιτικής ταυτότητας αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο στοίχημα για το ελληνικό πράσινο κίνημα συνολικά.

Αλέξης Μαυραγάνης

2. Η 11^η Συνδιάσκεψη των Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα (COP11)

Στις 19 Οκτωβρίου 2012 ολοκληρώθηκε στην Ινδία η 11^η Συνδιάσκεψη των Μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, η οποία χαρακτηρίστηκε από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας ως επιτυχημένη συνέχεια των ουσιαστικών βημάτων που πραγματοποιήθηκαν δύο χρόνια πριν στη Ναγκόγια, όπου για πρώτη φορά υιοθετήθηκε μία Παγκόσμια Ατζέντα για τη Βιοποικιλότητα.

Η επιτυχία της Συνδιάσκεψης έγκειται κυρίως στη συμφωνία που επετεύχθη ανάμεσα σε Βορρά και Νότο σε συνάρτηση με οικονομικά ζητήματα που αφορούν στο διπλασιασμό της χρηματοδότησης προς τα αναπτυσσόμενα κράτη σε προγράμματα και δράσεις για την περιστολή του ρυθμού της μείωσης της βιοποικιλότητας, αλλά και στην ουσιαστική προσπάθεια επίτευξης των διεθνών στόχων (Aichi Targets) που είχαν οριστεί ήδη από το 2010. Σημαντικό βήμα αποτέλεσε, επίσης, η αποδοχή για πρώτη φορά από την πλευρά του αναπτυσσόμενου Νότου με προεξάρχοντες την Ινδία και τα Αφρικανικά Κράτη να επενδύσουν επιπλέον οικονομικούς πόρους για την επίτευξη της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης.

Παρά τις προσπάθειες εξεύρεσης λύσης, ωστόσο, υπήρξε μεγάλο έλλειμμα σε σχέση με τον ορισμό ενός συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος για τη θέση σε ισχύ του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια για την Ορθόνομη (equitable) Κατανομή των Ωφελημάτων που προκύπτουν από την εκμετάλλευση των γενετικών πόρων. Η διαρκής πίεση κυρίως από την πλευρά των αναπτυσσόμενων κρατών για τη θέση σε ισχύ του Πρωτοκόλλου δεν έχει καρποφορήσει, ενώ δεν έχουν προσδιοριστεί αρκετά ακανθώδη ζητήματα, όπως το ακριβές περιεχόμενο του Μηχανισμού για την Παγκόσμια Κατανομή του Οφέλους, αλλά και ο τρόπος που ο μηχανισμός αυτός μπορεί να είναι βιώσιμος και λειτουργικός χωρίς να αντιβαίνει τους υπάρχοντες στόχους της Σύμβασης. Είναι βέβαιο, ότι το Πρωτόκολλο δεν αποτελεί ίσως μία οριστική λύση σε σχέση με το ζήτημα των γενετικών πόρων, αλλά ένα ουσιαστικό σημείο εκκίνησης που η επιτυχία του θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από την ύπαρξη

πολιτικής βούλησης από την πλευρά των κρατών να συνεργαστούν, για να επιτύχουν την αποτελεσματική εφαρμογή του.

Αναστασία Φωτεινακοπούλου

3. Συνεργασία και συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων σε ένα αναβαθμισμένο UNEP

Μεταξύ 18 και 22 Φεβρουαρίου, έλαβε χώρα στο Ναϊρόμπι της Κένυας, η 27^η συνεδρία του GC/GMEF (Governing Council/ Global Ministerial Environmental Forum) του UNEP.

Η συνάντηση αυτή είναι η πρώτη παγκόσμια συνεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου (GC) μετά την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Η.Ε. να προχωρήσουν στην ενδυνάμωση και αναβάθμιση του ρόλου του UNEP. Η απόφαση αυτή ήρθε ως απόρροια της γενικότερης προσπάθειας αναμόρφωσης της εικόνας της παγκόσμιας διακυβέρνησης, λόγω της αποτελμάτωσης της λειτουργικότητας του θεσμικού συστήματος ως έχει, όπως αυτή εκφράστηκε κυρίως στην παράγραφο 88 του τελικού κειμένου του Rio+20 (UNCSD) με τον γνωστό, εντυπωσιακό, τίτλο «Το μέλλον που επιθυμούμε».

Ποιά είναι, όμως, η μερίδα των κοινωνικών φορέων και ομάδων, σε παγκόσμιο επίπεδο, όσον αφορά τη διαμόρφωση και τη λειτουργία της παγκόσμιας διακυβέρνησης στα πλαίσια, τουλάχιστον του UNEP; Σε σχέση με αυτήν την προβληματική και παράλληλα της παραπάνω συνεδρίας, πραγματοποιήθηκε το 14^ο Φόρουμ των Παγκόσμιων Σημαντικών Ομάδων και Φορέων (14th Global Major Groups and Stakeholders Forum). Περίπου 270 εκπρόσωποι των 9 σημαντικών κοινωνικών ομάδων από τις 6 περιοχές του UNEP έλαβαν μέρος με στόχο την προώθηση του διαλόγου για την μετά-2015 αναπτυξιακή ατζέντα και την παρουσίαση των προτάσεών τους για ένα ενισχυμένο UNEP. Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων, επιβεβαιώθηκε η επιθυμία για προώθηση της συνεργασίας με τους φορείς της κοινωνίας σε θέματα που τους αφορούν, όπως πράσινη οικονομία, βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση κτλ. και επισημάνθηκε ο γνωστός, τρίπτυχος ρόλος της συμμετοχής τους: καθορισμός ατζέντας διαπραγμάτευσης, διαμόρφωση πολιτικής, εφαρμογή πολιτικής. Επίσης, εκφράστηκε η επιθυμία πιθανής διαμόρφωσης συνθήκης με θέμα ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον, καθώς και η μετατροπή των πολυμερών διαδικασιών στα μέτρα των τοπικών κοινωνιών

(grassroots communities). Στα πλαίσια του ίδιου διαλόγου, έγινε η πρόταση ισότιμης έκφρασης γνώμης με τις κυβερνήσεις, η αποφυγή εμποδίων που δημιουργούν τα αντικρουόμενα συμφέροντα ΜΚΟ και εταιρειών, η συμμετοχή και άλλων κοινωνικών φορέων στην ομάδα συζήτησης των ΜΚΟ. Τέλος, εγκρίθηκε κείμενο, το οποίο τιτλοφορείται «Αρχές συμμετοχής κοινωνικών φορέων στα πλαίσια του UNEP».

Αρχίζει, λοιπόν, μία νέα ευκαιρία θεσμοθετημένης πια εμπλοκής των φορέων της κοινωνίας και των λοιπών ομάδων που την εκπροσωπούν σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να μπορέσουν να περάσουν επιτέλους στο επόμενο βήμα μετά την ευαισθητοποίηση που είναι η από κοινού με τις κυβερνήσεις χάραξη πολιτικών και η εφαρμογή τους. Αναγκαίο θεωρείται σε αυτό το σημείο των θεσμικών μετατροπών να γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές, ώστε να είναι δυνατή η εκπροσώπηση και τοπικών φορέων, αφού δυστυχώς ή ευτυχώς η παγκόσμια κλιματική αλλαγή δημιουργεί κυρίως τοπικά, εξειδικευμένα προβλήματα που, όμως, η λύση τους μπορεί να είναι μόνο οικουμενική.

Ειρήνη Στεφάνου

4. Το νερό είναι θεμελιώδες στοιχείο της ζωής: Η Σύνοδος Κορυφής για το Νερό στη Βουδαπέστη

Ορισμένα πράγματα φαίνονται σε πολλούς σήμερα αυτονόητα και όμως δεν είναι. Τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ισότητα και η δικαιοσύνη καταπατώνται καθημερινά. Πώς να υπάρχει ισότητα όταν, κατ' αρχάς, η θεμελιώδης ανάγκη για πρόσβαση σε καθαρό νερό και βελτιωμένες εγκαταστάσεις υγιεινής δεν καλύπτεται για όλους; Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για το 2011, υπάρχουν 768 εκατομμύρια συνάνθρωποί μας χωρίς πρόσβαση σε επαρκείς πηγές πόσιμου νερού και 2,5 δισεκατομμύρια χωρίς πρόσβαση σε βέλτιστες συνθήκες υγιεινής. Η διεθνής κοινότητα καλείται να θέσει συγκεκριμένους στόχους και να σχεδιάσει τρόπους επίλυσης των προβλημάτων αυτών.

Η δημιουργία ενός παγκόσμιου κοινού Στόχου, ο οποίος να εξασφαλίζει ένα μέλλον με ασφάλεια νερού, ήταν ο κεντρικός άξονας της Συνόδου Κορυφής για το Νερό, η οποία έλαβε χώρα στη Βουδαπέστη από 8 έως 11 Οκτωβρίου. Η Σύνοδος Κορυφής οργανώθηκε από τον Ο.Η.Ε., την Κυβέρνηση της Ουγγαρίας και το Παγκόσμιο Συμβούλιο Νερού (WWC)¹, με την υποστήριξη πολλών τοπικών, περιφερειακών και διεθνών οργανώσεων και φορέων όπως η Παγκόσμια Σύμπραξη για το Νερό (GWP), κλπ. Η Σύνοδος συνεκλήθη ως συνέχεια της αναγνώρισης από τη Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για την Αειφόρο Ανάπτυξη «Ρίο+20», τον Ιούνιο του 2012, και την Παγκόσμια Εβδομάδα Νερού της Στοκχόλμης, το Σεπτέμβριο του 2013, της ανάγκης θέσπισης καθολικώς εφαρμοστέων στόχων για την αναπτυξιακή ατζέντα μετά το 2015, οι οποίοι να λαμβάνουν υπ' όψιν τη σημαντικότητα του νερού σε όλους τους σχετικούς τομείς, όπως η ενέργεια και η ασφάλεια τροφίμων. Για το λόγο αυτό, στη Σύνοδο παρουσιάστηκαν οι προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι στιγμής και ακούστηκαν οι απόψεις της ευρύτερης κοινωνίας των πολιτών. Ο Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε., Μπαν Κι-μουν, τόνισε πως το νερό αποτελεί το κλειδί για την αειφόρο ανάπτυξη.

Στη συμπερασματική Δήλωση² υπογραμμίζεται πως το νερό είναι θεμελιώδες

στοιχείο της ζωής, του πολιτισμού και της αξιοπρέπειάς μας, το οποίο φέρνει κοντά τους ανθρώπους, τις κοινωνίες και τις οικονομίες και δίνει ζωή στα οικοσυστήματα. Επίσης, επισημαίνεται η ανάγκη δημιουργίας ενός Στόχου Αειφόρου Ανάπτυξης ειδικά αφιερωμένου στο νερό, με επιμέρους συγκεκριμένους, μετρήσιμους, εφικτούς, συναφείς, χρονικά δεσμευτικούς, στόχους που να αφορούν, πρώτον, στην επίτευξη καθολικής πρόσβασης σε επαρκές πόσιμο νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής, δεύτερον, τη βελτίωση ολοκληρωμένης και διατομεακής προσέγγισης της διαχείρισης υδατικών πόρων, τρίτον, τη μείωση της ρύπανσης και την αύξηση της συλλογής, επεξεργασίας και επαναχρησιμοποίησης νερού και τέταρτον, την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινωνιών στις επιπτώσεις παγκόσμιας περιβαλλοντικής αλλαγής νερού. Για να πραγματοποιηθούν όλα αυτά πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω οι επιστημονικές, κοινωνικο-οικονομικές, θεσμικές, τεχνικές, χρηματοδοτικές και τεχνολογικές μας ικανότητες. Τέλος, προτείνεται να τεθούν σύντομα οι θεσμικές βάσεις για τη δημιουργία μιας ισχυρής διακυβερνητικής διαδικασίας για την τακτική παρακολούθηση, ανασκόπηση και αξιολόγηση της προόδου εφαρμογής του Στόχου για το νερό.

Ως νέοι επιστήμονες πρέπει να είμαστε αισιόδοξοι για την πορεία του διεθνούς διαλόγου, ωστόσο πρέπει όλοι να συμβάλλουμε και σε ατομικό επίπεδο στην επιτάχυνση της επίτευξης των στόχων. Είναι χρέος όλων μας να μοιραζόμαστε τις ιδέες, την παιδεία και τον πολιτισμό μας, ειδικά σε μία εποχή κατά την οποία η ταυτότητά μας βρίσκεται σε κρίση.

1 Βλ. <http://www.un.org/apps/news/story.asp/html/realfile/story.asp?NewsID=46214&Cr=water&Cr1=#.Un0NXtIs4y0>

2 Βλ. http://www.budapestwatersummit.hu/data/images/Budapest_Water_Summit_Statement_Final_11_October_2013.pdf

Ιωσήφ Μ. Σκούλλος

5. Το Σχέδιο Κανονισμού της ΕΕ σε σχέση με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους, αλλά και την κατανομή των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους εντός της Ένωσης: Ένα θετικό βήμα για τη Βιοποικιλότητα;

«Στο οικονομικό σύστημα της φύσης το συνάλλαγμα δεν αποτελείται από το χρηματικό αντίτιμο, αλλά από την ίδια τη ζωή»¹. Το ζήτημα της κατανομής των ωφελημάτων που απορρέουν από την εκμετάλλευση των γενετικών πόρων αποτέλεσε για πρώτη φορά αντικείμενο ρύθμισης στο πλαίσιο της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα, ένα από τα hard law κείμενα που υιοθετήθηκαν ως αποτέλεσμα της Συνδιάσκεψης του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1992). Η Σύμβαση, ωστόσο, έθεσε ένα γενικό περίγραμμα κατευθύνσεων χωρίς να προσδιορίζει με λεπτομέρεια συγκεκριμένα μέτρα και εργαλεία δράσης για την επίτευξη του τρίτου στόχου της σε συνάρτηση με τους γενετικούς πόρους. Για το λόγο αυτό και κατόπιν πιέσεων που ασκήθηκαν κυρίως από την πλευρά του αναπτυσσόμενου Νότου υιοθετήθηκε το 2010 το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια σε σχέση με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους, αλλά και το δίκαιο επιμερισμό των πλεονεκτημάτων, που απορρέουν από τη χρήση τους, το οποίο, ωστόσο, παρά τους φιλόδοξους στόχους του δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ.

Η ΕΕ, η οποία αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης, κατανοώντας τη σημασία του ζητήματος αυτού, ως ίσως κι ενός ενδεχόμενου αποτελεσματικού εργαλείου κατά της εξάπλωσης της βιοπειρατείας, προχώρησε στη διαμόρφωση ενός σχεδίου Κανονισμού σε σχέση με την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους, αλλά και την κατανομή των ωφελημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους εντός της Ένωσης. Το Σχέδιο καταρτίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τέθηκε ως πρόταση στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με στόχο την εφαρμογή του το 2014. Αξίζει να σημειωθεί ότι 24 από τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν ήδη υπογράψει το Πρωτόκολλο, ενώ κανένα από αυτά δεν το έχει επικυρώσει μέχρι στιγμής.

Ο Κανονισμός δεν θεσπίζει συγκεκριμένους κανόνες πρόσβασης στους γενετικούς πόρους, αλλά δημιουργεί ένα πλαίσιο νομικής συμμόρφωσης των χρηστών (users) σε συνάρτηση με την τήρηση των δύο βασικών πυλώνων του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια, την εξασφάλιση δηλαδή της προηγούμενης συναίνεσης (Prior Informed Consent) της χώρας προέλευσης (provider), αλλά και την παροχή αποδείξεων, ότι η εκμετάλλευση πραγματοποιείται στη βάση αμοιβαία συμφωνηθέντων όρων (Mutually Agreed Terms). Επίσης, προβλέπει τη δημιουργία ενός συστήματος αξιόπιστων συλλογών, το οποίο θα μειώνει το ρίσκο παράνομης απόκτησης γενετικών πόρων εντός της Ένωσης, ενώ δίνεται η δυνατότητα στους χρήστες να εξασφαλίσουν την επίσημη αναγνώριση βέλτιστων πρακτικών πρόσβασης και καταμερισμού των οφελών. Ως βασική επιδίωξη της ΕΕ, εντοπίζεται η μεγιστοποίηση των δυνατοτήτων έρευνας και ανάπτυξης νέων καινοτομιών σε προϊόντα και υπηρεσίες που προέρχονται από τη χρήση των γενετικών πόρων, αλλά και η οικοδόμηση ενός ευνοϊκού κλίματος συνεργασίας με τα αναπτυσσόμενα κράτη, τα οποία και κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό της βιοποικιλότητας.

Παρά το περιορισμένο πεδίο αναφοράς του, ο Κανονισμός θα αποτελέσει μία σημαντική ώθηση για την αποτελεσματική εφαρμογή του συμβατικού πλαισίου για τη βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα αν συνοδευτεί με την ταυτόχρονη επικύρωση του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια από τα κράτη-μέλη της Ένωσης, ώστε να μπορέσει να τεθεί σε ισχύ μέχρι και την επόμενη Συνδιάσκεψη των Μερών, η οποία πρόκειται να λάβει χώρα τον Οκτώβριο του 2014, στην Κορέα. Ένα άλλο ερώτημα που προκύπτει επίσης, είναι η αντίδραση των ΗΠΑ σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, αφού όπως είναι γνωστό, αν και αποτελούν το μεγαλύτερο χρήστη γενετικών πόρων, δεν αποτελούν συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης και συμμετέχουν μόνο ως παρατηρητές.

¹Φράση της Vandana Shiva.

6. Το νέο Σχέδιο Δράσης για την προστασία της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα: ο δρόμος προς μια νέα στρατηγική

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί μία χώρα αρκετά πλούσια σε βιοποικιλότητα, μέχρι και σήμερα δεν έχει προβεί στη λήψη ουσιαστικών μέτρων για την προστασία του φυσικού της πλούτου, ενώ έχει αποτύχει να συμμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό με τις υποχρεώσεις που απορρέουν τόσο από το διεθνές, όσο και από το κοινοτικό νομικό πλαίσιο. Η Ελλάδα αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα (1992), την οποία επικύρωσε με το Ν. 2204/1994. Σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Σύμβασης προβλέπεται η υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών «να αναπτύσσουν Εθνικές Στρατηγικές, Προγράμματα και Σχέδια Δράσης για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας ή να αναμορφώσουν προς την κατεύθυνση αυτή ήδη υπάρχουσες πολιτικές». Το 2010 η πρόβλεψη αυτή επαναδιατυπώθηκε και αποτέλεσε έναν από τους 20 Στόχους (Aichi Targets), που υιοθετήθηκαν από την COP 10 της Σύμβασης που έλαβε χώρα στη Ναγκόγια. Σύμφωνα με το 17^ο Στόχο, μέχρι το 2015, όλα τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν μία αποτελεσματική, συμμετοχική και αναμορφωμένη Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα και ένα συναφές Σχέδιο Δράσης.

Το Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα υπήρξε αποτέλεσμα μίας αρκετά χρονοβόρας και κοπιαστικής προσπάθειας που διήρκησε 14 χρόνια στο πλαίσιο της δημιουργίας μιας ευρύτερης στρατηγικής για την προστασία της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα. Το νέο Σχέδιο στηρίζεται στη βάση του Ν. 3937/2011 για τη διατήρηση της Βιοποικιλότητας και περιλαμβάνει δεκατρείς στόχους προς υλοποίηση με χρονικό περιθώριο τα επόμενα πέντε έτη (2014-2019)¹. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί, ότι για πρώτη φορά πραγματοποιείται προσπάθεια χάραξης πολιτικής αναφορικά με αρκετά επίκαιρα και ακανθώδη ζητήματα, όπως η πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και η διατήρησή τους, η προστασία της βιοποικιλότητας από την εισδοχή ξένων ειδών στο περιβάλλον (alien species), αλλά και η ενσωμάτωση της κοινωνικής συνιστώσας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Επίσης, κομβικό σημείο αποτελεί και ο στόχος που αφορά στην οργάνωση και τη λειτουργία ενός εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, όπου υπάρχει

αρκετά μεγάλο έλλειμμα επαρκούς κανονιστικού πλαισίου. Ο στόχος αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη διατήρηση, τη διαχείριση, καθώς και την αποκατάσταση των περιοχών Natura 2000, και θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο αξιολόγησης σε σχέση με την παροχή κοινοτικής χρηματοδότησης στις περιοχές του δικτύου.

Οι στόχοι του νέου σχεδίου εναρμονίζονται σε μεγάλο βαθμό με το πνεύμα της Σύμβασης του 1992, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψιν και τις εξελίξεις που έχουν συντελεστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η εφαρμογή του Κανονισμού σε σχέση με τους γενετικούς πόρους στο τρέχον έτος, αλλά και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα, που υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2011. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο θα υπάρξει ισχυρή πολιτική βούληση, αλλά και οι κατάλληλες λειτουργικές υποδομές (θεσμικές και μη), ώστε να υπάρξει ουσιαστική αποτελεσματικότητα εφαρμογής του σχεδίου, αλλά και της ευρύτερης στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, για να επιτευχθούν επαρκώς οι προσδοκώμενοι στόχοι εντός του προβλεπόμενου διαστήματος

¹ Σε αντιστοιχία με την Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα.

Αναστασία Φωτεινακοπούλου

·Πράσινη Οικονομία

1. Προστασία των υδάτων και Κοινή Γεωργική Πολιτική

Με τη γεωργία να καταναλώνει το 25% του νερού που αποσπάται από το φυσικό περιβάλλον σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ποσοστό που ανέρχεται σε 80% για τον ευρωπαϊκό νότο, καθίσταται σαφές ότι πρέπει να υπάρξει μέριμνα για την προστασία των υδάτων στο πλαίσιο της αναθεώρησης της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι η ρύπανση από νιτρικά που προκαλείται από τα αγροτικά λιπάσματα είναι το πιο μακροπρόθεσμο πρόβλημα ρύπανσης για τα ευρωπαϊκά επιφανειακά ύδατα.

Η επικείμενη αναθεώρηση της ΚΓΠ θα πρέπει να οδηγήσει στο «πρασίνισμα» των δύο πυλώνων της (άμεσες ενισχύσεις και μέτρα αγροτικής ανάπτυξης), διασφαλίζοντας την προστασία φυσικών πόρων ζωτικής σημασίας, όπως το νερό. Στην Πρόταση Κανονισμού της Επιτροπής [COM (2011) 628 τελικό] αναφέρεται η ενσωμάτωση της Οδηγίας-Πλαισίου για τα Ύδατα στο πλαίσιο εφαρμογής της πολλαπλής συμμόρφωσης, που αποτελεί μία από τις αρχές στις οποίες θα βασίζονται οι άμεσες ενισχύσεις προς τους αγρότες.

Ωστόσο, δεδομένης της οικονομικής κρίσης που πλήττει ιδιαιτέρως τον ευρωπαϊκό Νότο, βασικό μέλημα της ΚΓΠ παραμένει η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο διεθνές πεδίο, γεγονός που ενδέχεται να αποβεί εις βάρος των φιλοπεριβαλλοντικών μέτρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η άμβλυση ορισμένων περιβαλλοντικών κριτηρίων για την παροχή των άμεσων ενισχύσεων, κατά την παρουσίαση των θέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Μεταξύ των απωλειών συγκαταλέγεται η ενσωμάτωση της Οδηγίας-Πλαισίου για τα Ύδατα, καθώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαγράφει τη σχετική πρόταση της Επιτροπής, μεταθέτοντας στο μέλλον την ανάληψη δράσης στον εν λόγω τομέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα ήταν υπέρ της εξαίρεσης των διατάξεων της Οδηγίας-Πλαισίου από τη νέα ΚΓΠ. Τέλος, η μικρή συμμετοχή του δεύτερου πυλώνα μπορεί να οδηγήσει σε διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, βάσει της οποίας οι αγρότες λαμβάνουν κοινοτικές επιδοτήσεις, παρά το γεγονός ότι προβαίνουν σε

μη βιώσιμες πρακτικές διαχείρισης των υδάτων.

Οι εφαρμοζόμενες γεωργικές πρακτικές έχουν επιβαρύνει σημαντικά τον υδροφόρο ορίζοντα. Η παροχή κινήτρων, μέσω της αναθεώρησης της ΚΓΠ, για προστασία των υδάτινων πόρων, σε συνδυασμό με την ευρύτερη προώθηση πολιτικών όπως η επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων στην άρδευση και η τιμολόγηση του ύδατος κρίνεται αναγκαία.

Αντώνια Φωτοπούλου

2. Η Προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Η Περίπτωση της Μεσογείου

Η πολιτιστική κληρονομιά που βρίσκεται στα βάθη των θαλασσών, γνωστή με τον όρο ενάλια πολιτιστική κληρονομιά, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι για την ιστορία ενός τόπου, ενός λαού αλλά και συνολικά του κόσμου. Για το λόγο αυτό η προστασία της θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις βασικές υποχρεώσεις ενός κράτους, όπως καταγράφονται από το Διεθνές Δίκαιο. Στην περίπτωση της ενάλιας κληρονομιάς, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρξε ένα νομικό κενό προστασίας, που υπήρξε καθοριστικό για την τύχη των εν λόγω αντικειμένων. Το νομικό πλαίσιο γύρω από την προστασία της ενάλιας πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς, διαμορφώθηκε και ολοκληρώθηκε τα τελευταία χρόνια, συμπληρώνοντας σημαντικά κενά του Δικαίου της Θάλασσας σχετικά με την προστασία των αντικειμένων που βρίσκονται στο βυθό των θαλασσών και αποδεικνύονται τόσο πολύτιμα για την παγκόσμια ιστορία.

Το αντικείμενο της υποθαλάσσιας αρχαιολογικής έρευνας, λοιπόν, αποτέλεσε ένα σχετικά καινούργιο και σύγχρονο αντικείμενο, κυρίως λόγω της φύσης του, μιας και ερευνητές και ιστορικοί του πα-ρελθόντος δεν διέθεταν την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή για την οργάνωση δράσεων τέτοιας φύσης. Η εξέλιξη της τεχνολογικής έρευνας, κυρίως λόγω της έναρξης των εξορυκτικών δραστηριοτήτων, συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη του τομέα της ενάλιας αρχαιολογικής έρευνας.

Τόσο σε περιφερειακό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο οι δράσεις που λάμβαναν χώρα ήταν περιορισμένης ισχύς, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι δεν κατέληγαν στην δημιουργία ενός ισχυρού υποχρεωτικού καθεστώτος προστασίας. Το πρώτο επίσημο νομικό κείμενο παγκόσμιας εμβέλειας ήρθε μόλις το 2001 με την υπογραφή της Σύμβασης για την Προστασία της Ενάλιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, γεγονός που έδωσε νέα πνοή στην προστασία και διατήρηση της υποθαλάσσιας κληρονομιάς.

Τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ερευνών είναι πολύ σημαντικά, καθώς καταφέρνουν να προστατεύσουν σε σημαντικό βαθμό τόσο τα ήδη διατηρητέα ευρήματα, όσο και αυτά που έχουν υποστεί σοβαρές αλλοιώσεις. Ο αριθμός και η σημασία των ενάλιων ευρημάτων είναι τεράστιος, καθώς σε κάθε γωνιά του πλανήτη υπάρχουν κομμάτια ιστορίας και πολιτισμού, ωστόσο η περίπτωση της Μεσόγειος αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της σημαντικότητας και του πλούτου των υποθαλάσσιων θησαυρών που υπάρχουν παγκοσμίως. Όντας ένα πραγματικό «γεφύρι» πολιτισμών και λαών, η Μεσόγειος είχε αναδειχθεί από την αρχαιότητα σε εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο. Το κυριότερο χαρακτηριστικό της είναι ότι οι λαοί της ήταν ανέκαθεν δεμένοι με το θαλάσσιο στοιχείο, διαμορφώνοντας έτσι μια ιδιαίτερη σχέση με τη θάλασσα.

Κάνοντας μια αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας των ενάλιων αντικειμένων γίνεται αντιληπτό ότι το καθεστώς προστασίας, τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, επιδέχεται βελτίωσης, η οποία θα μπορέσει να επιτευχθεί μελλοντικά μονάχα με μια συνεχή και απερίσπαστη ενασχόληση από τη διεθνή κοινότητα.

Ειρήνη Κενδριστάκη

3. Η οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της αλιείας

Με αφορμή την αξιολόγηση της κατάστασης στην οποία βρίσκονταν μερικά από τα πιο σημαντικά αλιευτικά αποθέματα για την παγκόσμια αλιεία τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και τον χαρακτηρισμό των ιχθυαποθεμάτων αυτών ως υπεραλιευμένα, ο FAO αποφάσισε να θέσει τις βάσεις για την εφαρμογή του Κώδικα Συμπεριφοράς για την Υπεύθυνη Αλιεία, που είχε θεσπίσει το 1995. Το εργαλείο προς αυτή την κατεύθυνση ήταν μια αντιπρόταση στη μέχρι τότε διαχείριση της αλιείας σε μονοειδική βάση: η Οικοσυστημική Προσέγγιση στη Διαχείριση της Αλιείας.

Με τον όρο αυτό, νοείται η κατεύθυνση προς μια ολοκληρωμένη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, με απώτερο σκοπό τη συμφιλίωση δύο φαινομενικά αντιτιθέμενων εννοιών, της εκμετάλλευσης και της διατήρησης των θαλάσσιων πόρων. Οι αρχιτέκτονες της νέας αυτής προσέγγισης, έχοντας επίγνωση της σημασίας που αποκτά η αλιεία για την κάλυψη των αναγκών ενός ολοένα αυξανόμενου πληθυσμού και σε συνάρτηση πάντα με τις επιταγές μιας βιώσιμης διαχείρισης της αλιευτικής δραστηριότητας, επεδίωξαν μια ολιστική και ρεαλιστική προσέγγιση. Κεντρικό μοχλό της προσέγγισης αυτής συνιστά η δημιουργία συνείδησης σχετικά με τις ευθύνες που φέρουν ως προς την εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων, όσα άτομα και φορείς εμπλέκονται στον τομέα της αλιείας.

Εξίσου σημαντικό στοιχείο της νέας προσέγγισης αποτελεί η εξέταση των θαλάσσιων πόρων ως αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου οικοσυστήματος, επιδιώκοντας την απομάκρυνση από τις παραδοσιακές μεθόδους διαχείρισης, που εστιάζουν στην παραγωγή και διαχείριση ενός και μόνο είδους σαν αυτό να είναι απομονωμένο από το υπόλοιπο οικοσύστημα. Συνεπώς, στα πλαίσια της οικοσυστημικής προσέγγισης, συνυπολογίζονται οι έμμεσες επιπτώσεις της αλιευτικής δραστηριότητας σε πληθυσμούς που δεν αποτελούν αλιευτικούς στόχους, λόγω μειωμένου εμπορικού ενδιαφέροντος. Τα αλιευτικά εργαλεία με συγκεκριμένη επιλεκτικότητα ως προς τα είδη που στοχεύουν, αλιεύουν παράλληλα και είδη χαμηλού οικονομικού ενδιαφέροντος, μερικά εκ των οποίων

απορρίπτονται στη θάλασσα χωρίς καν να προηγηθεί εκτίμησή τους. Επιπλέον, η εν λόγω προσέγγιση λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις έμμεσες επιπτώσεις κάποιων τύπων αλιείας στο βιότοπο θαλάσσιων ειδών, ανεξάρτητα από το αν αυτά αλιεύονται ή όχι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τράτες, οι οποίες ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για την καταστροφή των βενθικών βιοτόπων.

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται κατανοητή η επιτακτική ανάγκη εφαρμογής διαχειριστικών μεθόδων της αλιευτικής δραστηριότητας, που θα αντιμετωπίζουν τις συνέπειες τις αλιείας σε ολόκληρο το θαλάσσιο οικοσύστημα συνολικά. Είναι προφανές ότι αν εξακολουθήσουν να στοχεύουν οι μέθοδοι αλιείας σε βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, αγνοώντας τις επιπτώσεις της υπερεκμετάλλευσης των αλιευμάτων, το μέλλον των θαλάσσιων πληθυσμών και των οικοσυστημάτων τους προβλέπεται δυσοίωνα.

Αντιγόνη Φούτση

4. Μέθοδος “Καλλίδενδρον”: βιοτεχνολογικό επιστημονικό εργαλείο για την αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου

Στις μέρες μας, τα ζητήματα της περιβαλλοντικής κρίσης εμπίπτουν σε μια προβληματοθεσία που αναπτύσσεται σε δύο πεδία: (α) στο πεδίο της μηχανιστικής σκέψης του βιολόγου, ο οποίος εργάζεται με αναγωγές από το επίπεδο των μετρήσεων που πραγματοποιεί στο επίπεδο του περιβάλλοντος, προσπαθώντας να κατασκευάσει νέα επιστημονικά εργαλεία και (β) στο πεδίο της κριτικής αξιολόγησης εκ μέρους των επιτελείων, τα οποία στοχεύουν στην άμεση και αποτελεσματική επίλυση των προβλημάτων. Στα περιεχόμενα ενός δελτίου τύπου του πλανήτη μας θα έβρισκε κάποιος την έλλειψη φυσικών πόρων, τη ρύπανση, την υποβάθμιση των ενδιαιτημάτων, την ερημοποίηση χέρσου και θάλασσας και άλλες έντονες ανθρωπογενείς επιδράσεις. Θα αναρωτιόταν επίσης αν η επιστήμη έχει να προτείνει ευρέως αναγνωρισμένα, βραβευμένα και παγκοσμίως αποδεκτά βιοτεχνολογικά εργαλεία για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80, η μέθοδος “Καλλίδενδρον” αναπτύχθηκε με στόχο τη δημιουργία καλλιεργούμενων δασικών αλλά και οπωροφόρων δέντρων, σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από περιορισμένη ποσότητα υγρασίας (ερήμους) ή σε πυρόπληκτες περιοχές. Η εν λόγω μέθοδος σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τον Καθηγητή Dr Γεώργιο Καλλίστρατο. Εκτός από της μικρής κλίμακας πιλοτικές μελέτες που διεξάχθηκαν στην ελληνική επικράτεια, μεγάλης κλίμακας καλλιέργειες δέντρων πραγματοποιήθηκαν στην Έρημο Gobi (Inner Mongolia) και σε πολλές αφρικανικές χώρες (Libya, Capo Verde, Sudan, Cameroon, Mozambique, Zimbabwe). Η μέθοδος “Καλλίδενδρον” σχεδιάστηκε με το σκεπτικό της δημιουργίας ταχυσυξανόμενων αγροκαλλιεργητικών μονάδων, οι οποίες θα ήταν σε θέση να υποστηρίξουν τις διατροφικές ανάγκες ενός ενήλικου ατόμου με μέσο βάρος 67 kg. Οι καλλιέργειες αυτές αναπτύχθηκαν σε εξαιρετικά φτωχές χώρες με στόχο την ενδυνάμωση των τοπικών οικονομιών και την κάλυψη των τροφικών αναγκών σε ερημικές περιοχές. Συμπληρωματικός στόχος ήταν η ανάσχεση του φαινομένου του θερμοκηπίου μέσω της δημιουργίας μεγάλων δασικών εκτάσεων σε άνυδρες περιοχές με ακραίες περιβαλλοντικές συνθήκες. Οι

περιοχές στις οποίες εφαρμόσθηκε η μέθοδος σημείωσαν σημαντική βελτίωση και εμφάνισαν συμπληρωματικές αναπτυξιακές δομές όπως ύδατο-καλλιεργητικές μονάδες, μικρής κλίμακας οικογενειακές επιχειρήσεις κτλ .

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία

Drakatos P.A. 2005. The Contribution of science and technology on the dogma of “Sustainable Development and Environment Protection”. United Nations, 23-27, Geveva.

Drakatos P., Lyon R., Chyssolouris G., Kallistratos G. 1992. Reliability and Exploitation of waste water treatment plans usings diagnostic methods. International Journal of Environment Studies, 40: 267-280.

Kallistratos G., Drakatos P., Kallistratos M. 1995. Food production in Arid Desert Areas Using the Kallidendron Technology. Elsevier Science B.V. Food Flavors, Generation, Analysis and Process Influence, pp. 1947-2023.

Χρύσα Αναστασιάδου και Ανθή Οικονόμου

5. Ενεργειακή Πενία και Ενεργειακή Ευπάθεια στην Ελλάδα

Διανύοντας τον πέμπτο χρόνο της οικονομικής ύφεσης στην χώρα μας και λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα του συνδυασμού της υψηλής φορολογίας, των περικοπών σε μισθούς και συντάξεις, της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά και των υψηλών τιμών στην ενέργεια, παρατηρούμε την σταδιακή πτώχευση των μεσαίων στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας και τις συνέπειες της στην καθημερινότητα της πλειοψηφίας του ελληνικού πληθυσμού. Μία από τις μορφές φτώχειας από τις οποίες βάζονται τα μεσαία στρώματα είναι η ενεργειακή πενία.

Το φαινόμενο της ενεργειακής πενίας αναφέρεται στην αδυναμία ή τη δυσκολία διατήρησης των κατοικιών σε κατάλληλες συνθήκες θερμοκρασίας (σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας μεταξύ 18C-21C) και τη μη διαθεσιμότητα άλλων βασικών ενεργειακών υπηρεσιών. Οι παράγοντες που συντελούν στην δημιουργία της ενεργειακής πενίας είναι η αύξηση στις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας, του φυσικού αερίου, του άνθρακα και άλλων καυσίμων, η μείωση του κατακεφαλήν εισοδήματος, η αύξηση της ανεργίας και η ανεπαρκής ποιότητα των κτιρίων αφού περίπου το 60% αυτών κατασκευάστηκαν χωρίς κριτήρια θερμοκού ελέγχου. Η ενεργειακή πενία αφορά και σε άλλους τομείς πέραν της ενέργειας όπως η υγεία, η κατανάλωση και η στέγαση. Η πρόσβαση στην ενέργεια και η χρήση της συνδέεται με την ευημερία των ανθρώπων και σε προέκταση με αυτή των λαών. Για παράδειγμα η πρόσβαση σε επαρκή ενέργεια για όλους τους τομείς της οικονομίας (γεωργία, βιομηχανία κτλ) είναι απαραίτητη για την ευημερία και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μίας χώρας, ενώ αντίθετα, η έλλειψη της μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική κρίση, ανεργία, φτώχεια και καταστροφή του περιβάλλοντος.

Η έννοια της ενεργειακής ευπάθειας χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν κυρίως αναφορικά με τον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό μίας χώρας ή με την κλιματική αλλαγή. Στην περίπτωση της ενεργειακής πενίας επιχειρεί να καλύψει κάποια κενά στην ανάλυση του φαινομένου αναφορικά με την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών ενός νοικοκυριού, την πρόσβαση σε υπηρεσίες ενέργειας αλλά και

αναφορικά με θέματα κοινωνικού αποκλεισμού και κοινωνικής δικαιοσύνης. Ο όρος «ενεργειακή ευπάθεια» αναφέρεται στον αυξημένο κίνδυνο που διατρέχουν ομάδες του πληθυσμού μίας χώρας να έχουν περιορισμένη ή ελάχιστη πρόσβαση στις υπηρεσίες ενέργειας (ηλεκτρικό, πετρέλαιο, φυσικό αέριο κτλ) για οικιακή χρήση εξαιτίας της οικονομικής τους δυσχέρειας. Δηλαδή ουσιαστικά συμπεριλαμβάνει όχι μόνο τις πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες βιώνουν την ενεργειακή ένδεια αλλά και τις ομάδες οι οποίες βρίσκονται σε διαδικασία πτώχευσης και βιώνουν μερικώς αυτήν την κατάσταση. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου ο πληθυσμός της χώρας υπέστη ισχυρό οικονομικό σοκ και οι συνέπειες της σταδιακής πτώχευσης των μεσαίων στρωμάτων δεν είναι ακόμα εξολοκλήρου ορατές, η έννοια της ενεργειακής ευπάθειας μας βοηθάει να κατανοήσουμε βαθύτερα το επίπεδο και την μαζικότητα της ενεργειακής πενίας

Αλεξάνδρα Προδρομίδου

6. Η φύση, μια αποθήκη από αναλώσιμες πρώτες ύλες...

Η εμφανής πλέον σύγκρουση αντιλήψεων μεταξύ οικονομίας και φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί κεντρικό σημείο προβληματισμού όσων υπηρετούν τη λογική της αξιοποίησης της φύσης για αναπτυξιακούς σκοπούς. Το μοντέλο της άναρχης οικονομικής ανάπτυξης και της ασυγκράτητης κατάχρησης των φυσικών πόρων στήριξε κυρίως η οικονομική επιστήμη. Εκπρόσωποι της στηρίχτηκαν σ' αυτά τα πρότυπα τα οποία καλλιέργησαν και εν τέλει κάλυψαν θεωρητικά τον νεοφιλελευθερισμό. Η κατασπατάληση πρώτων υλών, η εκχέρσωση καλλιεργήσιμης γης και δασικών επιφανειών, η εξόρυξη και ανάλωση ορυκτού πλούτου κλπ., οι χωρίς λογική παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ήταν κατά βάση πολιτικές αποφάσεις- τις στήριξαν όμως και τις τεκμηρίωσαν, επιφανείς οικονομολόγοι με γνώμονα τη συνεχή αύξηση της κερδοφορίας.

Η ανθρωπότητα είναι πλέον αντιμέτωπη με την τρομακτική πραγματικότητα της πλανητικής οικολογικής κρίσης, γι' αυτό και θεωρείται απαραίτητη η αξίωση μίας ηθικής επανάστασης, που θα ενσωματώνει και θα υπερασπίζεται τις οικολογικές αξίες του πολιτισμού μας. Αυτή η αξίωση για μία νέα οικολογική ηθική αποτελεί και την πηγή τροφοδότησης και συγκρότησης μίας ηθικής που θα αντικαταστήσει τις σημερινές μορφές χρήσης και κατάχρησης της γης.

Κρίσιμος και σταθερός παράγοντας για την απόρριψη στην πράξη της «καταχρηστικής ανηθικότητας» του παρελθόντος, αποτελεί η οικολογική συνείδηση που στηρίζεται στην επάρκεια και όχι στη συνεχώς αυξανόμενη αφθονία. Η βιομηχανική επανάσταση προκάλεσε με το μοντέλο ανάπτυξης που διαμόρφωσε, τον διαχωρισμό του ανθρώπου και της κοινωνίας από τη φύση. Το φυσικό περιβάλλον όμως δεν διαχωρίζεται από την κοινωνία- αντιθέτως η κοινωνία είναι πλήρως εξαρτώμενη από τους φυσικούς πόρους.

Οι απόψεις των οικονομολόγων ή όσων υποστηρίζουν το αειφόρο των φυσικών πόρων προτρέποντας σε ταχύτερους και υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, είναι προφανές ότι εξωραΐζουν τα φαινόμενα υπαρκτής

οικολογικής κρίσης και αποτρέπουν ή επιχειρούν να αναβάλλουν επ' αόριστο την τοποθέτηση ορίων στην αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων. Αντιθέτως η αποδοχή κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς, με ηθικά κριτήρια προσανατολισμένα στην ευαισθητοποίηση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των κρίσιμων πλέον οικολογικών προβλημάτων, δημιουργεί προϋποθέσεις για θεμελίωση ηθικών φραγμών και ηθικής ευθύνης ανθρώπων και κοινωνικών ομάδων απέναντι στη φύση.

Το ζήτημα όμως είναι πως δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί μία ηθική φιλοσοφία, ικανή να στοχαστεί τη φύση που απειλείται από την τεχνολογική και οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου, και αυτό επειδή η παραδοσιακή ηθική αποκαλύπτει τα όρια της και την αδυναμία της να προστατεύσει τη φύση. Μεμονωμένα μόνο περιστατικά αντίδρασης σε ακραίες μορφές περιβαλλοντικής βλάβης, σημειώνονται κατά καιρούς με ταυτόχρονη επίκληση, σε θεωρητικό πάντοτε επίπεδο πάγιων ηθικών αξιών. Η διαφορά όμως είναι, πως αυτές οι αξιακές βάσεις χρήζουν αναθεώρησης και προσαρμογής, προκειμένου να συγκροτηθεί μία ενιαία και στέρεη θεωρία που θα καλύπτει ηθικά τα γήινα οικοσυστήματα, παράλληλα με τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Η απόπειρα να υπολογισθεί και να τιμολογηθεί το ανυπολόγιστο και ανεκτίμητο της φύσης είναι παράλογη και συνιστά μία εκλεπτυσμένη μέθοδο μετάβασης από προκατασκευασμένες ιδέες σε προκαθορισμένα συμπεράσματα. Η φύση δεν είναι μια αποθήκη από αναλώσιμες πρώτες ύλες. Η περιβαλλοντική κρίση δεν είναι ένα τεχνικό πρόβλημα αλλά υπαρξιακό. Η ανάγκη δρομολόγησης της λεγόμενης 'οικολογικής επένδυσης' θα αποτελέσει και την αφετηρία αλλαγής κατεύθυνσης του οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης για τον 21^ο αιώνα.

Άννα Κεφάλια

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΩΝ

1. Εριφύλη Πασπάτη, Ερευνήτρια ΕΚεΠΕΚ, Υπ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου
2. Αλέξης Μαυραγάνης, Πολιτικός Επιστήμονας, ΜΑ «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη», τμήμα ΔΕΣ, Πάντειο Πανεπιστήμιο
3. Πέτρος Θεοδώρου, Οικονομολόγος, ΜΑ «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη», τμήμα ΔΕΣ, Πάντειο Πανεπιστήμιο, MSc Climate Change & International Development, University of East Anglia, Co-founder & author on climate-exchange.org/
4. Αναστασία Φωτεινακοπούλου, Ερευνήτρια ΕΚεΠΕΚ, Υπ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου
5. Μιχαέλα Περράκη, Διεθνολόγος, ΜΑ «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη», τμήμα ΔΕΣ, Πάντειο Πανεπιστήμιο
6. Αντώνια Φωτοπούλου Μ.Α., Διεθνολόγος, Συντονίστρια Παραγωγής στον επιστημονικό ιστότοπο www.blod.g
7. Ειρήνη Κενδριστάκη, ΜΑ «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη», τμήμα ΔΕΣ, Πάντειο Πανεπιστήμιο
8. Αντιγόνη Φούτση, Διεθνολόγος, Σύμβουλος EastMed Project, FAO
9. Χρύσα Αναστασιάδου και Ανθή Οικονόμου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών
10. Ειρήνη Στεφάνου, Ερευνήτρια ΕΚεΠΕΚ, Υπ. Διδάκτωρ τμήματος Παντείου Πανεπιστημίου
11. Ιωσήφ Μ. Σκούλλος, Ερευνητής UNESCO-IHE, Υπ. Διδάκτορας Delft University of Technology
12. Δρ Αλεξάνδρα Προδρομίδου, Λέκτορας, City College, Επιστημονική Συνεργάτης ΕΚεΠΕΚ-Μέλος της ομάδας The EVENT project
13. Σταύρος Μαυρογένης, Ερευνητής ΕΚεΠΕΚ, Υπ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου
14. Άννα Κεφάλα, Δρ., Σύμβουλος Περιβαλλοντικής Πολιτικής στην Εκκλησία της Αγγλίας

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης

- Χαριλάου Τρικούπη 1 και Σάκη Καράγιωργα (παράδρομος Λαγουμιτζή)
Πάντειον Πανεπιστήμιο, Γραφείο Γ15 (3ος όροφος)

- E-mail: info@ekepek.gr

- Στο διαδίκτυο: www.ekepek.gr

- Στο Facebook στο σχετικό γκρουπ:

<https://www.facebook.com/groups/15477795324>

και στη

σελίδα: <https://www.facebook.com/pages/EK%CE%B5%CE%A0%CE%95%CE%9A/442821475818830>

- Στο twitter @ekepek

